

Національний архівний фонд та доступ до архівів репресованих органів комуністичного тоталітарного режиму 1917 – 1991 рр. :

анотований бібліографічний список

2019. – Вип. 6. – 7 с.

(<http://nplu.org/article.php?id=423&subject=3>)

1. Борхес Д. Представлять проект про українських в'язнів ГУЛАГу / Дарина Борхес // Газета по-українськи. — 2019. — 8 трав. (№ 35). — С. 3. *Йдеться про те, що на день завершення Другої світової війни у Європі, 8 травня, заплановано представлення проекту "Тріумф людини. Мешканці України, які пройшли радянські концтабори". Авторами проекту є Український інститут національної пам'яті, Центр досліджень визвольного руху, Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів "Тюрма на Лонцького" та Галузевий державний архів СБУ. Текст:* https://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_predstavlyat-proekt-pro-ukrayinskih-vyazniv-gulagu/901482

2. Король Р. В. Історіографія, джерельна база та методологія дослідження репресій тоталітарного режиму щодо шкільної та студентської молоді / Роман Володимирович Король // Вісн. Черкас. ун-ту. Серія : Іст. науки. — Черкаси, 2018. — № 1. — С. 68-77. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп18157-1(2018).** *Розкрито історіографію, джерельну базу та методологію вивчення теми репресій тоталітарної системи державної влади ХХ століття щодо українських політичних злочинців віком від 12 до 25 років. Проаналізовано законодавчий процес подолання ідеологічних обмежень в історичних дослідженнях, узагальнено відкриті архівні джерела про репресії тоталітарної держави проти підростаючого покоління. Представлено список архівних фондів Державного архіву Черкаської області, в яких виявлено та встановлено фактичну наявність архівної інформації репресивних органів за період 1917 -*

1991 роки. Акцентовано, що головною джерельною базою для дослідників стали розсекречені документи державних архівів, архіву ЦК Компартії України, її місцевих партійних комітетів, матеріали архівних підрозділів колишнього Комітету державної безпеки УРСР. У фондах відкриті для опрацювання документи партійно-чекістського контролю неблагонадійних учнів та студентів. На основі вивчення розсекречених справ стверджено, що державний терор, пропаганда та виховання були спрямовані проти українства з перших років життя у державі. Представники молодого покоління, які виступали проти офіційних канонів у силу родинних традицій, виховання, релігійних переконань, оголошувалися кримінальними чи політичними злочинцями. Підсумовано, що об'єктивно це були репресії проти майбутнього українського народу.

3. Круцик Р. «Розкопана» правда : Протягом п'яти місяців 1937 року ліміти на розстріл людей в Україні, визначені в Москві, збільшили в чотири рази — з 8 тисяч до 32 715 осіб», — Роман Круцик : [розмова з головою Київ. "Меморіалу" / Роман Круцик ; розмовляв Сергій Зятьєв] // День. — 2019. — 29 трав. (№ 92). — С. 4. *Йдеться про страшні злочини компартийного радянського режиму на території України.* Текст: <https://day.kyiv.ua/uk/article/podrobyci/rozkopana-pravda>

4. Міщанин В. В. Комуністи – (не) більшовики: про переведення членів Комуністичної партії Закарпатської України до складу ВКП(б) // Літ. та культура Полісся : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. — Ніжин, 2018. — Вип. 90 : Серія: Іст. науки, № 9. — С. 77-94. **Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп 13229-90/9.** *Зазначено, що незважаючи на те, що Комуністична партія Закарпатської України (КПЗУ) взяла на себе провідну роль у питанні возз'єднання Закарпаття з УРСР, відновленні зруйнованого господарства, проведенні земельної реформи, націоналізації та інших "радянських" нововведень, довіра до її членів з боку ВКП(б) була слабкою. Указано, що КПЗУ протягом кількох років піддавалася "чисткам". Із залученням архівних джерел, з'ясовано причини, перебіг і результати чисток.*

5. **Музей – платформа суспільного діалогу** : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. до 125 річниці Львів. іст. музею, Львів, 5 жовт. 2018 р. / Львів. іст. музей ; [упоряд.: О. Роман, О. Перелигіна, Ірина Полянська ; відп. ред. Р. Чмелик]. — Львів : Коло, 2018. — 399, [1] с. **Шифр зберігання в Бібліотеці: А796487**. *Зі змісту: Архівні матеріали як джерело вивчення життєвого шляху Дмитра Білика – колишнього директора гончарної школи в Опішному / В. Міщанин. — С. 222-226.*

6. **Неживий О. Нарис про справжню людину: Вітчизни не зраджував** / Олексій Неживий // Луганщина.ua. — 2019. — 3 трав. (№ 16). — С. 7. *На основі матеріалів архіву СБУ в Луганській області, а також копій із кримінальної справи Профатілова І. В., що зберігаються в особистому архіві Олексія Неживого, автор розповів про життя-подвиг молодшого лейтенанта Івана Профатілова, який у 1943 році, вісімнадцятилітнім командиром взводу потрапив у німецький полон. Юнак витримав поневіряння у німецькому таборі, а повернувшись після війни до рідної батьківщини, був звинувачений каральним радянським режимом у державній зраді та засуджений військовим трибуналом на 25 років. Про свій недовгий бойовий шлях Іван Профатілов говорив коротко: "Вітчизни не зраджував". Найбільш трагічне в його життєвій долі те, що ці слова доводилось повторювати на багатьох допитах УКДБ ... Тільки після смерті Сталіна, у 1955 року Івана Профатілова було реабілітовано. Він пішов із життя 2001 року, залишивши добру пам'ять у своїх земляків. Текст: <http://www.luganskua.com/news/4829-naris-pro-spravzhnyu-lyudinu-vitchizni-ne-zradzhuvav/>*

7. **Петрив О. "Вначале НКВД убил маминого отца, а через год всех село выслали из Галичины в сталинскую область"** / Олекса Петрив ; беседовал Игорь Осипчук // Факты и коммент. — 2019. — 16 – 22 мая (№ 18). — С. 4. *Наголошено, що дві дати травня є нерозривними: 18 – День пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу та 19 – День пам'яті жертв політичних репресій. У цьому контексті подано матеріали інтерв'ю священника Української греко-католицької церкви отця Олекси Петрава про те, як 75 років*

тому відбувалась депортація сотень тисяч жителів Західної України. На прикладі власної сім'ї, він розповів про те, як війська НКВС розправлялися з цілими селами за підозрою у нелояльності до радянської влади. Текст: <https://www.pressreader.com/ukraine/fakty-i-kommentarii/20190516>

8. Пошивак Т. (отець). Священномученик Петро Вергун : Архів. документи. Свідчення. Спогади / отець Тарас Пошивак. — Дрогобич : Коло, 2018. — 281 с. **Шифр зберігання в Бібліотеці: A796490.** *Висвітлено життя священномученика УГКЦ отця Петра Вергуна (1890 - 1957), Апостольського візитатора для українців у Німеччині. Проаналізовано періоди його юнацьких років, душпастирського служіння у Берліні, перебування у київській тюрмі, сибірських таборів і на примусовому вічному засланні у Красноярському краю. Увагу приділено пошуку чесних мощей священномученика у 2004 році, їх віднайденням та перевезенням із Сибіру в Україну.*

9. Роман Шухевич у громадсько-політичному житті Західної України 1920-1939 рр. : спогади, документи, світлини / Центр не залеж. іст. студій ; [упоряд. і відпов. ред. А. Сова]. — Львів : Апріорі, 2019. — 807, [8] с. : іл., табл. — **Шифр зберігання в Бібліотеці: B359303.** *Пропоноване видання присвячене постаті провідного діяча українського визвольного руху ХХ століття Романа Шухевича (1907–1950). Через його життя та діяльність читач може виразно відчувати дух тієї унікальної доби національного відродження та боротьби українців західноукраїнських земель у 1920–1939 рр., що мала вирішальне значення для поступування визвольної боротьби українського народу у подальші роки. Публікація невідомих та маловідомих досі документів, спогадів, нарисів, інтерв'ю, газетних публікацій, світлин про Романа Шухевича дозволяють об'єктивно розкрити його життєвий шлях та актуалізувати чимало питань, які вирішуються на сучасному етапі українського державотворення. Більшість текстів публікується за матеріалами державних, громадських і приватних архівів та книгозбірень, частину — передруковано з важкодоступних видань.* Текст:

<https://www.yakaboo.ua/ua/roman-shuhevich-u-gromads-ko-politichnomu-zhitti-zahidnoi-ukraini-1920-1939-rr-spogadi-dokumenti-svitlini.html>

10. Страшко Є. М. Матеріально-побутові умови життя ніжинців у контексті історії повсякдення (кін. 1943 – 1953 рр) / Є. М. Страшко // Літ. та культура Полісся : зб. наук. пр. / Ніжин. держ. ун-т ім. М. — Ніжин, 2018. — Вип. 90 : Серія : Іст. науки, № 9. — С. 107-124. *Шифр зберігання в Бібліотеці: Бп 13229-90/9. Проаналізовано характерні тенденції процесу відновлення та відбудови матеріальної сфери повсякденного життя ніжинців у перше повоєнне десятиліття. На основі архівних джерел, з'ясовано причини його кризового стану та гіпертрофованого ідеологічного контролю.*

11. Топала В. "Непокаране зло може повторитися в Росії, де сидять українські політв'язні" / Вікторія Топала // Газета по-українськи. — 2019. — 14 трав. (№ 36). — С. 9. *Йдеться про відкриття виставки "Тріумф людини. Мешканці України, які перемогли ГУЛАГ" у День пам'яті та примирення 8 травня в Києві на Хрещатику. На 21 банері розмістили історії політичних в'язнів різних років. Їх утримували в установах Головного управління таборів – ГУЛАГ, що діяло з 1934 р. Серед засуджених були сестри лідера Організації українських націоналістів Степана Бандери, кримськотатарський активіст Мустафа Джемілєв, мати командира Української повстанської армії Василя Кука, дисиденти Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко. Зазначено, що виставку презентовано в День пам'яті і примирення з двох причин: у ній висвітлюються події Другої світової війни, коли в'язні ГУЛАГу вибирали – вмерти повільною смертю в таборах чи спробувати вижити на фронті; 8 травня згадуємо про переможений нацизм, адже непокаране зло може повторитися в Росії, де сидять українські політв'язні.*Текст: https://gazeta.ua/articles/history-newspaper/_nepokarane-zlo-mozhe-povtoritisya-v-rosiyi-de-sidyat-ukrayinski-politvyazni/902564

12. 04.1922. Апрельские тезисы // Город 5692 (Каменское). — 2019. — 1 мая (№ 17). — С. 20-21. На основі архівних даних висвітлено голодомор 1921 року в українських селах, зокрема – на Запоріжжі. Зазначено, що нечисленні

архівні документи лише тезисно окреслюють ситуацію, що склалася в одній з найбільш постраждалих від голоду українських губерній – Запорізькій. Але навіть ці розрізнені "штрихи" дають можливість відчутти весь масштаб трагедії ... Указано, що у 1921 році істотний недорід в Запорізькій губернії озимих культур і загибель внаслідок небувалої посухи зернових на значній частині ярих посівів зумовили загрозу голоду. Ще більшою мірою посилив загрозу і перетворив її в трагічну реальність масовий, незважаючи на сформовані в губернії надзвичайні обставини, заздалегідь спланований вивіз запорізького хліба "з України на Північ". Проаналізовано політику революційного терору, спрямовану на знищення українського селянства, розглянуто відповідні постанови більшовістської влади. Наведено жахливі цифри масово загиблих від голоду селян. Текст: <http://verge.zp.ua/2019/05/04-1922->

[%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D1%81%D1%8B/](http://verge.zp.ua/2019/05/04-1922-%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B5-%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D1%81%D1%8B/)

13. Чорнієвич М. Розсекретили документи Української Народної Республіки / Мар'яна Чорнієвич // Газета по-українськи. — 2019. — 14 трав. (№ 36). — С. 2. *Йдеться про те, що архів Служби зовнішньої розвідки України розсекретив близько 350 документів (дипломатичні папери, накази, резолюції, листи, фотографії та фінансові документи) про діяльність Української Народної Республіки. За словами архівіста Ігора Кулика, орієнтовно в архівах зберігається до 15 тисяч справ періоду 1917 – 1991 років. Відомо, що там є документи, які стосуються еміграції 1917 – 1921 років, виїздів після Другої світової війни.* Текст: https://gazeta.ua/articles/ukraine-newspaper/_rozsekretili-dokumenti-ukrayinskoyi-narodnoyi-respubliki/902529

14. Шеєн Ш. Шенг Шеєн: "Доля архівів авангардистів складніша, ніж їхніх картин" : [розмова з нідерланд. мистецтвознавцем / Шенг Шеєн ; спілкувалася ганна Трегуб] // Укр. тиждень. – 2019. – № 17/18. — С. 58-60. *Йшлося про архівні збірки авангардного мистецтва, долі і стосунки художників, що належали до цієї течії, а також значення приватного*

колекціонерства в збереженні забороненого художнього надбання; про українських та радянських митців-авангардистів, творчість яких стала яскравою сторінкою історії світового мистецтва.

Текст: <https://rozmova.wordpress.com/2019/05/10/sheng-sheen>

15. Щук Ю. Агентурні розробки оунівців у Криму / Юрій Щук // Шлях перемоги. — 2019. — 22 трав. (№ 21). — С. 6. *Йдеться про те, що звітуючи про роботу Управління КДБ Кримської області за 1957 р., "чекісти" зауважували: порівняно з 1956 р. оперативна база по лінії ОУН значно зросла. Відповідно, у 1956 р. колишніх оунівців, які приїхали на територію Кримського півострова після звільнення з таборів, було виявлено 40 осіб, а у 1957 р. – 227. Зрозуміло, що це позначилося й на збільшенні кількості справ, які перебували у розробці. Станом на 20 грудня 1957 року в роботі було чотирнадцять справ-формулярів, чотири справи попередньої оперативної перевірки та одна розшукова справа.* Текст: <http://ukrnationalism.com/history/3702-ahenturni-rozrobky-ounivtsiv-u-krymu.html>

Підготовлено відділом інформаційного забезпечення органів влади

Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого

Відповідальний за випуск: Зайченко Н.Я.

19.06.2019